

“เกร็ดประวัติศาสตร์-การรื้อปราสาทขอม” สมัยรัชกาลที่ 4

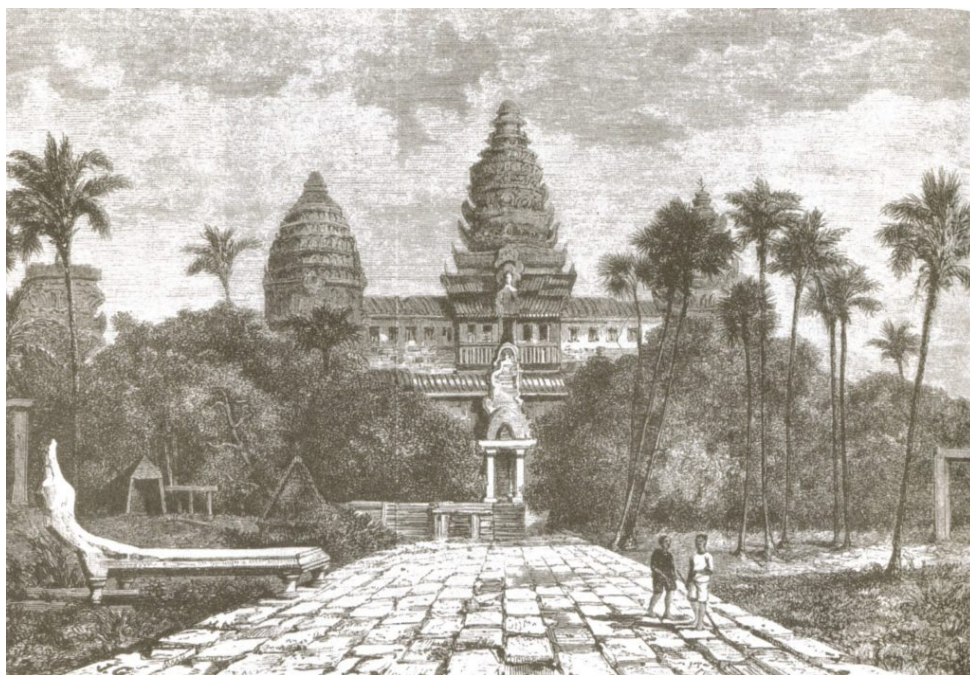
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ปราสาทนครวัดจำลอง

“พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4” ฉบับของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค พ.ศ. 2356–2413 ค.ศ. 1813-70) มีเรื่องราวที่แปลกประหลาดและน่าสนใจอย่างยิ่ง เกี่ยวกับการรื้อปราสาทขอมในกัมพูชา เพื่อนำเข้ามาไว้ในสยามประเทศสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4

กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริว่าให้ไปรื้อปราสาทหิน “นครวัด” ของกัมพูชาที่เมืองเสียมราฐ (เสียมเรียบ) เข้ามาไว้ในกรุงเทพฯ (และเพชรบุรี) และได้ให้ “พระสุพรรณพิศาล ขุนชาติวิชา ออกไปเที่ยวดูที่เมืองหลวง พระนครธมพระนครวัด กลับมากราบทูลว่า...มีแต่ปราสาทใหญ่ๆ ทั้งนั้น จะรื้อเอาเข้ามาเห็นจะไม่ได้”

ลานหินสู่ประตูทางเข้าปราสาทนครวัด ภาพวาดลายเส้นโดยกิโอด์ จากรูปแกะสลักของมูโอด์

ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เลยรับสั่งให้ไปรื้อ “ปราสาทตาพรหม” ซึ่งมีขนาดย่อมกว่าปราสาทหลังนี้ในปัจจุบัน จะเป็นที่ยินชมชอบของบรรดานักท่องเที่ยวมาก (ที่จะกรี๊ดกร๊าดถ่ายรูปกัน) เพราะเป็นปราสาทที่ฝรั่งเศสหาได้บูรณะไม่ ปล่อยให้อยู่ในสภาพเดิมๆ มีต้นไม้และรากไม้ (ต้นสปง) โอบล้อมปกคลุมอยู่เต็มไปหมด และก็ดูเหมือนจะเป็นฉากถ่ายภาพยนตร์เรื่อง Tomb Raider ที่มีนางเอกสาวสวยสุดเซ็กซี่คือ แองเจลีนา โจลี นำแสดง

“พระราชพงศาวดารฯ” กล่าวต่อไปว่ามีการส่งคนออกไป “4 ผลิตๆ ละ 500 คน ให้แบ่งเป็นกองซึกลากบ้าง กองส่งบ้าง...ตั้งพิธีกรรมบวงสรวง ได้ลงมือรื้อปราสาทเมื่อ ณ วันเดือน 6 ขึ้น 9 ค่ำ”

เหตุการณ์รื้อปราสาทด้วยจำนวนไพร่พลถึง 2 พันคนนี้ เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2419 (ค.ศ. 1867) ซึ่งตรงกับรัชสมัยของกษัตริย์กัมพูชา คือ สมัยของพระเจ้านโรดม ซึ่งครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. 2402-47 (หรือ ค.ศ. 1859-1904) สมัยนั้นกัมพูชาตกต่ำอ่อนแอจนกลายเป็นประเทศราชของทั้งสยามและเวียดนาม ก่อนที่จะหนีไปยอมรับการเป็นรัฐในอารักขา (Protectorate) ของฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. 2410 (ค.ศ. 1867)

ในสมัยดังกล่าวเมืองเสียมราฐ (หรือเสียมเรียบ) และเมืองพระตะบอง ยังขึ้นโดยตรงกับทางกรุงเทพฯ โดยมีขุนนางท้องถิ่นตระกูลภยวงศ์ปกครองอยู่ และพระสุพรรณพิศาล ขุนนางเมืองนั้นนั่นแหละ ที่ถูกรับสั่งให้ไปเป็นหัวหน้าควบคุมการรื้อปราสาทตาพรหม

เราไม่ทราบเหตุผลเบื้องหลังที่แน่ชัดว่า ทำไมรัชกาลที่ 4 ถึงโปรดจะให้รื้อปราสาทหินขึ้นมาจก กัมพูชาในช่วงนั้น สมัยดังกล่าวจะตรงกับเวลาที่ฝรั่งเศสกำลังสืบคลานเข้ามาเขมือบดินแดนอินโดจีน โดยจะ

ค่อยๆ ได้เวียดนาม กัมพูชา และลาวไปเป็นอาณานิคมตามลำดับ (โปรดสังเกตคำว่าอาณานิคมกับคำว่าประเทศราช ซึ่งเป็นระบบที่แตกต่างกันของตะวันตกกับตะวันออก) และก็แข่งกับอังกฤษที่ได้เขมื่อบางส่วนของพม่าและมลายูไปแล้ว ทำให้สยามตกอยู่ในฐานะกันชน (buffer)

แต่ที่น่าสนใจก็คือ การรื้อถอนปราสาทหินครั้งนั้นล้มเหลว และพระราชพงศาวดารฯ กล่าวไว้ว่า น่าตกใจว่า มีเขมรประมาณ 300 คนออกมาแต่ป่า เข้ายิงฟันพวกรื้อปราสาท ฆ่าพระสุพรรณพิศาลตายคน 1 พระวังตายคน 1 บุตรพระสุพรรณพิศาลตายคน 1 ไล่แทงฟันพระมหาดไทย พระยกกระบัตรป่วยเจ็บหลายคน แต่ไพร่นั้นไม่ทำอันตรายแล้วหนีเข้าป่าไป

ปราสาทนครวัดจำลอง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (ภาพถ่ายโดย นนทพร อยู่มั่งมี)

เป็นอันว่าในสมัยนั้น มีชาวกัมพูชาหรือเขมร ตั้งตัวเป็นเสมือนกองจรรยาและกัโกรธ แค้นการลักลอบเข้าไปรื้อปราสาทของเขาถึงขนาดยิงฟันบรรดาขุนนางหัวหน้าที่ควบคุมไป ถึงกับล้มตายเป็นจำนวนมาก และก็เป็นเหตุทำให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ต้องทรงระงับโครงการรื้อ ปราสาทหินดังกล่าว เปลี่ยนเป็นให้จำลองปราสาทนครวัดเล็กๆ ตั้งที่พระราชพงศาวดารฯ ได้กล่าวไว้ว่า “ให้ช่างกระทำจำลองตามที่ถ่ายเข้ามานั้น ขึ้นไว้ในวัดพระศรีรัตนศาสดารามจนทุกวันนี้” ซึ่งก็คือที่วัดพระแก้ว ในพระบรมมหาราชวังนั่นเอง

และเมื่อนายกรัฐมนตรีสุนเอนมาเยือน นายกา ซาติชาย ชุนหะวัณ เมื่อปี พ.ศ. 2532 (ค.ศ. 1989) ในช่วงของการเจรจาความเมืองยุคของการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าของอุซาคเนย์ ก็ยังขอแวะไปชมปราสาทจำลองนี้

ปราสาทนครวัดจำลอง บนฐานไฟที่ข้างพระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

หมายเหตุ ค้นคว้าเพิ่มเติมได้ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. 2540. หรืออ่านเพิ่มเติม <http://lib.dtc.ac.th/ebook/SocialScience/tbj174.pdf>

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2552) “เกร็ดประวัติศาสตร์-การรื้อปราสาทขอม” สมัยรัชกาลที่ 4” **ศิลปวัฒนธรรม**

(เมษายน) เผยแพร่วันที่ 22 กันยายน 2560 [ออนไลน์]. เข้าถึงข้อมูล วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2563

จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_8260